

УДК 398.7:81'373.46

Термінологічне поле снотлумачного фольклору

Ярина СТАВИЦЬКА

Аспірантка відділу фольклористики
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М. Т. Рильського НАН України
01001, м. Київ, вул. Грушевського, 4
E-mail: yarinka2011@ukr.net

У статті здійснено спробу систематизації понятійно-термінологічної бази на позначення явищ оніричного фольклору, яка б могла слугувати опорою для спеціальних досліджень снотлумачної усної традиції. Виокремлено такі терміни: 1) оніричний, оніромантичний, снотлумачний; 2) сон, сновидіння, видіння, оповідання завмиральників; 3) сонник ("снотолкователь") 4) "myth-dream" ("міф-сон"); 5) оповідання про сні (міфологічні меморати про сні = билиці); наративи. Узагальнюючи, дослідниця констатує, що український науковий слововжиток в царині снотлумачного фольклору активно поповнюється переважно за рахунок народної термінології. Разом із тим набувають термінологічного статусу поняття, що циркулюють не лише у фольклористичній, а й у філософській і лінгвістичній літературі. Окремі терміни, що належать до фольклористичного наукового контексту, функціонують як синонімічні, взаємозамінні.

Ключові слова: сон, оніричний, сонник, оповідання про сні, термінологічне поле.

Українська фольклористика ще в кінці XIX ст. виявила інтерес до снотлумачного фольклору. Йдеться про записи, які опублікували П. Чубинський [51, с. 195], П. Куліш [22, с. 304-311], В. Ястребов [3], В. Милорадович [27]. Активне вивчення снотлумачної практики розпочалося в 20-х рр. XX ст. [41]. До формування термінологічного апарату снотлумачної сфери долучилися представники Люблінської та Московської етнолінгвістичних шкіл (Є. Бартмінський, С. Небжеговська, М. Толстой), а також автори публікацій, що ввійшли до спеціальних випусків під назвою "Сні і видіння в народній культурі" [56, 45, 38, 39]. Однак снотлумачний термінологічний апарат не є остаточно розробленим, і нині відбувається поповнення й уточнення понятійно-термінологічної бази для позначення явищ оніричного фольклору. Наша стаття є спробою окреслити ті константні поняття, які б могли слугувати опорою для впорядкування спеціальної термінології.

На специфіку формування понятійного апарату традиційної культури вказує вже сама назва довідкового видання "Востоочнославянський фольклор: словарь научной и народной терминологии". У наукових студіях, що стосуються снотлумачних практик, функціонує і народна термінологія, і власне фольклористична чи антропологічна. Оглядаючи передісторію наукових досліджень сновидінь, етнолог С. Соколовський відзначив, що вже в "Онейрокритиці" Артемідора Лідійського (2 ст. н. е.) було розроблено детальну класифікацію і поділ сновидіння на типи: кожен із типів "... мав власне найменування. Греки, а пізніше римляни, що успадукували цю традицію, мали значно краще розроблену, аніж більшість наших сучасників, термінологію для орієнтації у світі снів" [40, с. 5]. Йдеться про сні-пророкування:

“темні сні”, “ясні” та “послани Богом”. Недоліком антропологічних студій ХХ ст. (зокрема, Б. Маліновського, Дж. Лінкольна) С. Соколовський вважав підміну “класифікацій сновидінь аборигенів власними типологіями”. Дослідник відзначив, що власне антропологічним дослідженням у російській науці кінця ХІХ ст. передували роботи фольклористів, які виокремили “оповідання про сновидіння”, “сонник” як окремі фольклорні жанри (йдеться про матеріали Є. Романова, А. Балова, М. Нікіфоровського, Є. Ляцького, С. Дерунова) [40, с. 8]. Кроскультурний порівняльний аналіз локальних снотлумачних практик показав, що снотлумачення відзначається етнічною специфікою, “носії традиційної культури розшифровують сні в контексті етнічної групи, яку вони презентують” [28, с. 38]. “І подібно до того, як ми розмежовуємо різні національні фольклорні традиції, ми можемо відокремлювати та класифікувати і національні сонники – тлумачення снів” [45, с. 303].

У науковій літературі згадують і Артемідора Далдіанського, і Артемідора Лідійського. Річ у тім, що Артемідор, автор “Онейрокритики”, був родом з Ефесу, однак надавав перевагу прізвиськам Далдіанський або Лідійський, на честь міста Далдія в Лідії (країна в Малій Азії ХІІ ст. – 546 р. до н. е.), де народилася його мати, для того, щоб його твори не сплутали з роботами Артемідора Ефеського.

Польові матеріали антропологів дають підставу стверджувати, що в різних культурах існують не тільки різні класифікації сновидінь: межі того явища, яке задля простоти позначається терміном “сновидіння”, також виявляються різними. Наприклад, у представників окремих конфесій розрізняють концептуальні межі між поняттями “видіння” і “сновидіння”. Очевидно, і між іншими класами чи типами онейрореальності кожна культура проводить свої межі [40, с. 12].

1) Оніричний, оніромантичний, снотлумачний

Терміни “оніричний”, “оніромантичний” мають грецьке коріння: гр. “ὄνειρος” означає “сон”; “μαντεία” – “проорокування”. Отже, “оніричний” – той, що стосується сновидінь чи сну [47]. А термін “оніромантичний” вказує на систему тлумачень сновидінь, які передбачають майбутнє, мають вплив на нього.

Зародки цієї термінології належать Артемідору Далдіанському, професійному грецькому інтерпретаторові снів (ІІ ст. н. е.). Саме в його праці “Онейрокритика” було вперше використано таке поняття (у І книзі здійснено розподіл сновидінь на “віщі” (“ὄνειρος”) і “звичайні” (“ἐνὸπλιον”)): перші передбачають майбутнє, а другі вказують на теперішнє [5].

Один із перших, хто зафіксував назву “народна онейромантика” у слов’янській фольклористиці, був В. Милорадович [27, с. 4]. Він спостеріг зумовленість сновидінь циклами місяця і днями тижня, релігійними святами, а також вказав на зв’язок снів із профетичними жанрами, зокрема ворожіннями (за С. Соколовським, “онейромантика” – ворожіння за снами [40, с. 5]). Термін “оніричний”, “оніромантичний” утвердився і в сучасних публікаціях. Наприклад, у статті І. Разумової “Оніромантична символіка шлюбу, народження, смерті в сучасних усних розповідях”, де авторка вказує на регламентованість сфери сновидінь, включеність їх у систему мантики (оніромантия), на те, що більшість оніромантичних символів трактують у контексті сімейно-родинних стосунків, оскільки ця сфера – найбільш близька оповідачам. Віщі сновидіння інтерпретують, перш за все, крізь призму переломних подій сімейного життя, які одночасно є основними віхами індивідуальних біографій. Значення снів найчастіше зводять до зазначених моментів життя: шлюбу, народження і смерті (хвороби) [32, с. 291]. О. Чув’юров та В. Шаратов у своїй публікації [52] вживають поняття “сон-нарратив”, визначаючи його роль у системі релігійних норм і заборон. В. Добровольська у статті “Інтерпретація образу інородця в російських і єврейських снах” відзначає, що оніричні тексти існують у двох жанрових різновидах: тексти, що описують сон, і тексти, які його інтерпретують [17, с. 146]. Використовує термін “оніричний” і сучасна українська дослідниця Д. Анцибор, охоплюючи ним ту

сферу фольклору, яка стосується сновидінь. Крім того, дослідниця вводить до наукового обігу термін “оніричної парадигми”, що включає такі фольклорні явища: тлумачення снів, віщі сни, кошмари, перекази найяскравіших снів, забобони та замовляння про сни [4].

Указані терміни набули поширення у фольклористичних студіях 2000-х рр., але відсутні у більш ранній спеціалізованій літературі [9] та довідкових виданнях [1, 13, 18, 21, 35, 36, 42, 43, 48] (етимологічних, тлумачних, словниках іншомовних слів та ін.).

Паралельно з вищезгаданими вживають термін “снотлумачний”, зокрема, у якості базового – етнолінгвісти Московської школи (“Снотлумачення – розгадка значення віщих, знаменних снів” [13, с. 796]). К. Пьянкова у статті “Символіка їжі в сновидіннях (на матеріалі західно- і східнослов’янської традиції)” зазначає: “Снотлумачення, що є особливим прогностичним жанром народної культури, співвідносить побачений уві сні образ з тим чи іншим смислом. Зв’язок образу і значення в більшості випадків не випадковий: зіставною виявляється символіка знаку у снотлумаченні, мові і культурі (обряді); вибудовуючи подібні паралелі, можна уявити мовно-культурну “етимологію” для символу, що інтерпретується в снотлумаченні” [31, с. 183].

2) Сон, сновидіння, видіння. Оповідання завмиральників

Поняття “сон” наявне в багатьох словниках, але його здебільшого використовують для позначення фізіологічних процесів, а фольклористів та етнологів цікавить сон як культурний концепт, оскільки концепти “сновидіння”, “видіння” багато в чому визначають самовідчуття людини в навколишньому середовищі, її уявлення про світобудову, про способи контакту зі сферою сакрального чи потойбічного [39, с. 8]. Термін “сновидіння” використовувала в наукових студіях 1930-х рр. і В. Адріанова-Перетц (зокрема у статті “Символіка сновидінь Фрейда у світлі російських загадок”) [2].

Із сучасних довідкових видань можна відзначити етнолінгвістичний словник “Слов’янської старожитності”, у якому опубліковано статті “Сон”, “Сновидіння”. Так, у статті “Сновидіння” зазначено: “Сновидіння, сон – образи, що виникають під час сну, яким надається оцінне і прогностичне значення... Сновидіння є основою для снотлумачень – прогностичних прикмет як особливого малого жанру фольклору” [10, с. 90]. О. Чув’юров зазначає, що дослідники часто вказують на аналогію снів із прикметами: “Деякий досвід систематизації народних тлумачень сновидінь, аналогічних за своєю структурою і змістом текстам народних прикмет, застосовували у роботах низки дослідників традиційної культури комі-зирян” [10, с. 171].

О. Сморгунова у статті “Передбачення уві сні і наяву” подає таке визначення: “Сновидіння – це передбачення, що мають символічну форму, і їх треба інтерпретувати, вони мають реальну значущість, дуже важливе їх здійснення” [37, с. 74]. Підкреслюючи можливість різних акцентів у конструюванні та інтерпретуванні сну як культурної реальності, О. Панченко, виокремлює термін “сон-символ”, що потребує обов’язкового розкодування [29, с. 13].

У сучасному англomовному словнику термінів культурної та соціальної антропології 2002 р. видання є стаття під назвою “Dream”, де сон трактують як універсальні знання, які стосуються глибинних проблем людської природи [54, с. 250].

Окремої уваги заслуговують *оповіді про завмиральників*, що активно фігурують в етнографічних студіях кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст.: у працях П. Куліша, П. Чубинського, В. Ястребова, В. Білого і С. Терещенкової. Це розповіді людей, що перебували у летаргійному сні (**летаргія** – хворобливий стан, схожий на сон, із майже нечутним диханням і пульсом [23, с. 479]), що у фольклористичній літературі отримали назву “оповідання завмиральників”. Можна спостерігати усталену традицію використання таких понять на позначення цього стану у народній термінології: “замірати”, “обмірати”, а людей, що його пережили, називали “замерлі”, “замі-

райли", "замірухи" [7, с. 54]. В. Білий, що досліджував оповідання завмиральників, називав їх "есхатологічними переказами" людей, що перебували у хворобливому стані, зміст яких був зумовлений соціологічно [7, с. 53].

У сучасних збірниках статей про снотлумачний фольклор ("Сни і видіння..."), окрім слів "сон", "сни", вживають терміни "сновидіння" та "видіння". Сучасні спроби фіксації усних снотлумачних текстів засвідчують, що деякі інформанти наполягають на тому, що вони бачили саме "видіння", а не "сон". Фольклористка Л. Іваннікова, розповідаючи про святу Варвару, підкреслювала: "Це був не сон, а видіння, бо очі в мене були розплющені..." (ідеться про запис, здійснений 17 грудня 2014 р.). 2015 р. студентка Києво-Могилянської академії Марія Косенко зафіксувала традиційні погляди на летаргійні сни. 78-річна Катерина Леонтівна К. зауважила: "В тому часі, як людина засинає тим сном, отаким, що то довго спить, тоді воно виходить із тіла душа, вона скрізь ходить по місцях таких, яких там вона хоче бачити. А тоді приходить і не хоче вже в тіло вступати, але тоді все одно входить, бо як ще не пора йому туди, на той світ" (с. Харпачка Гайсинського району Вінницької області).

3) "Сонник" ("снотолкователь")

Наприкінці XIX - на початку XX ст. ряд публікацій, що були присвячені народним снотлумаченням, будували за одним принципом - словника-сонника, що містив зібрання узагальнених формул і прикмет [29, с. 30].

Специфіку формування сонників відзначила С. Толстая: як народний сонник, так і друкований мають спільну змістову складову, оскільки обидві традиції впливають одна на іншу. "Однак, кожен з цих жанрів відповідає логіці своєї культурної моделі, і тому кожен повинен розглядатися, перш за все, в контексті відповідної - усної чи письмової традиції" [44, с. 199].

"В усній народній традиції "сонник" - це корпус снотлумачень, особливих прогностичних прикмет, що тлумачать символіку сновидінь, у книжній традиції - рукописний чи надрукований збірник снотлумачень..." [12, с. 122]. В. Добровольська визначає "сонник" як перелік ключових лексем і їх значення, що існують у традиції (як в усній, так і в писемній формі) [17, с. 161, прим. 4]. А. Гура у статті "Снотлумачна традиція польського села Речиця" називає "фольклорним сонником" тексти снотлумачень, що інтерпретують символіку та належать до усної традиції [11, с. 71]. Польська дослідниця С. Небжеговська зазначає, що назва "сонник" складається з двох дефініцій слова "sen" (сон): (1) як стан фізіологічний; (2) те, що людина бачить під час сну; а слово "snik" є підставою для назви спеціального типу прогностичного тексту, що відзначається сталою структурою, семантикою і прагматикою [56, с. 20]. У словнику польської мови під редакцією Мячислава Шимчака і Вітольда Дорошевського слово "sennik" (сонник) позначає "книжку, в якій зібрані тлумачення снів" [56, с. 21]. У 1890-х рр. побутував термін "снотолкователь" (синонімію поняття "сонник"). Так, в "Этнографическом обозрении" у рубриці "Матеріали для народного снотолкователя" надруковані тексти народних сонників Вітебської, Мінської, Ярославської губерній [25].

У польській "популярній літературі" сонники набули поширення вже з XVI ст. [56, с. 12]. Одним із перших друкованих сонників, що репрезентує українську усну традицію, є "Народний сонник" В. Милорадовича - структурна складову праці "Обряды и пѣсни Лубенскаго уѣзда, Полтавской губернии. Записанные въ 1888-1895 г.". Народний сонник у публікації В. Милорадовича передусе описам обрядів, що супроводжують народження, весілля і смерть, оскільки, як зазначив упорядник, сни, як своєрідні передбачення, самі собою групуються навколо найважливіших подій людського життя [27, с. 2]. В архівних наукових фондах рукописів і фонозаписів ІМФЕ імені М. Т. Рильського НАН України зберігається рукописний варіант книжного сонника, переписаного невідомою особою, без вказівки на рік запису (фонд П. Мартиновича, од. зб. 1016).

Сни були предметом серйозного наукового вивчення і для К. Грушевської, що у співпраці з Лондонським антропологічним інститутом розробила спеціальну "Програму збирання матеріалів до українського народного сонника". Із сучасних видань можна виокремити "Народний сонник" М. Дмитренка, матеріали до якого взято з публікацій XIX ст., архівних джерел, сучасних записів [14-16].

Важливість усної і друкованої традиції снотлумачення підкреслює Є. Бартмінський, очільник Люблінської етнолінгвістичної школи, відзначаючи, що "без народного сонника важко було б зрозуміти символіку фольклору і традиційної культури в цілому" [49, с. 13].

Англійська дослідниця Фейт Уїгзелл відзначила, що їй не вдалося виявити власне східнослов'янських рукописних сонників. Друковані сонники, зокрема в Росії, не спирались на усну традицію, оскільки більшість із них були перекладені з інших мов. Фейт Уїгзелл дослідила всі доступні їй сонники, що були опубліковані в Росії до 1825 р., зробивши висновок, що до 1768 р. друкованих сонників на цій території не було [46, с. 189]. Друковані сонники в селянське середовище почали проникати лише після 1860 р. і, оскільки навіть у кінці XIX ст. вони не були явищем розповсюдженим, то не важко припустити, що такі сонники навряд чи могли суттєво вплинути на усну снотлумачну традицію [46, с. 190].

У сучасній лінгвістичній літературі "сонник" атрибуують як "довідник каталогів образів сновидінь, в яких подається їх інтерпретація" [49, с. 155]. А. Цветкова у статті "Образи сновидінь і символічні форми культури" нагадує, що перший сонник був створений, очевидно, у період XVI-XI ст. до н. е. в Єгипті. Сама дослідниця, аналізуючи образну систему сновидінь, посилається на сонник Г. Х. Міллера [26]. У статті "Тлумачення снів в Асирійській книзі сновидінь: початок традиції" А. Цветкова розглядає зміст одного з найдавніших асирійських сонників I тис. до н. е. [50].

4) Myth-dream ("міф-сон")

Тема снотлумачень фігурує в багатій антропологічній літературі. Так, Ян Едгар (Iain Edgar) у праці "Антропология і сон" використовує термін "Myth-dream", пишучи про культури індіанців кавахіб з Амазонії. Вивчаючи сни як важливі аспекти соціального життя, дослідник відзначає: антропологи добре усвідомлювали наявність спільних рис сну і міфу, але їм було важко розмежувати їх. Ян Едгар писав про те, що міфи і сновидіння "тісно споріднені", і їх образні форми неможливо тлумачити відокремлено. Дослідник відзначив і те, що "сон" розповідається як наратив [55, с. 36]. У термінологічному словнику "Антології світової літературно-критичної думки XX ст." (1996) у статті "Міт" зазначено: "Орієнтуючись на зацікавлення культурної антропології ритуалами та психоаналізом снів, літературознавці розглядають міт як вербалізовану форму поєднання ритуалу та снів, тобто того, що залишається неартикульованим. Вербалізація міту надає ритуалові значення, а снам наративної форми, так уможлиблюючи суспільну комунікацію" [3, с. 611-612].

5) Оповідання про сни (міфологічні меморати про сни = билиці); наративи

Сучасна дослідниця усної снотлумачної традиції О. Живица використовує терміни "наратив" (розповіді про сни) та "билиці" як синонімічні: "Подібні наративи підтверджують віру у можливість контакту з ірреальним світом, що дозволяє вважати розповідь про сон, який збувся, билицею" [19, с. 158]. Вона також підкреслює, що в усній традиції виділяють снотлумачення (тобто прикмети "якщо сниться ... то буде...") і усні снотлумачні оповідання, які, в свою чергу, є аналогом наративів.

Вказуючи на особливу роль сну в культурі, О. Панченко у статті "Сон і сновидіння в традиційних релігійних практиках" відзначає полівалентність і варіативність його фольклорних функцій. Ситуація пригадування і розповіді сновидіння формують сон-наратив чи сон-символ [29, с. 12].

Термін "оніричні наративи" використовує і Д. Анцибор, відзначаючи їхню досить чітко окреслену структуру. Розглядаючи оповідання про сни, вона поділяє їх

на "оніричний меморат" та "оніричний фабулат", залежно від суб'єкта оповіді" [4]. Терміни "dream narrative" і "dream story" використовує Р. Рауфман (Raufman R.), відзначаючи подібність снотлумачного нарративу (dream narrative) і чарівної казки (зокрема, йдеться про сюжет "Синьої бороди" - Type AT311) [57]. І. Сєдакова у статті "Сни і видіння в народно-релігійній культурі на Балканах" вживає термін "нарратив", згадуючи про польові записи сновидінь "на пророчі теми" [33, с. 163]. Термін "сон-нарратив" використовує О. Панченко, вказуючи на двоїсту природу тлумачень розповідей про сон, яка може бути як "реалістичною" (сновидіння сприймається як послідовність подій, що відбувається в реальному часі, але в іншій реальності), так і символічною [29, с. 13].

Серед польових записів, що здійснили сучасні фольклористи, є й оповідання про сни, які дослідники розглядають під загальною назвою "фольклорна неказкова проза". Річ у тім, що, як відзначив Л. Бараг, "твори п. н. у. н. не мають стійкої форми і стабільних текстів, не завжди чітко виокремлюються в мовленнєвому потоці інформанта" [6, с. 289]. Однак, у сучасних збірниках казкової і неказкової прози є і записи сновидінь (йдеться, зокрема, про збірник О. Бріциної та І. Головахи "Прозовий фольклор с. Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки)". Ці тексти сновидінь записані від однієї оповідачки - Мотрі Перепичай. Дослідниця її прозового репертуару О. Бріцина відзначила багатство його міфологічних сюжетів: "Оповідачка віддає перевагу саме таким оповіданням, ставиться до них серйозно, дає пояснення. Вона вірить у віщі сни, не піддає сумніву існування надприродних з'яв і називає ці оповіді "билицю". Натомість до казкових творів оповідачка не виявляє інтересу" [8, с. 286]. О. Бріцина називає такі тексти "билицями" або "міфологічними меморатами", оскільки у згаданих оповіданнях про сни йдеться про події, що сталися з самою оповідачкою. Такий же зміст у термін "билиця" вкладає і Л. Бараг: "Билиця - усна розповідь-меморат (спогади про надприродні явища, які нібито відбувалися насправді: зустрічі, драматичне зіткнення самого оповідача чи знайомої йому людини з уособленим духом природи..." [6, с. 26]. Дослідники, користуючись цим терміном, посилаються на праці Е. Помаранцевої, яка вивчала російську фольклорну неказкову прозу. Е. Помаранцева, пишучи про билицю, відзначила її близькість до сновидіння, що, на її думку, визначається деталями самого оповідання (одноразові і невеликі за обсягом, має характер свідчення, описується як виняткова подія, що порушує плин нормального життя) [30, с. 181]. Атрибутування оповідань про сни як міфологічні меморати розширює межі термінологічного поля снотлумачного фольклору (поняття "міфологічний меморат" та "билиця" вживають як взаємозамінні). На термін "билиця" орієнтується і Д. Андрибор [4]. Поняття "розповідь про віщі сни" використовує М. Лур'є [24], подаючи класифікацію такого типу оніричних текстів. Термін "оповідання про сни" використовували В. Запорожець, Н. Ліванова, Н. Трушкіна, Н. Веселова, С. Толстая [20]. Категоріальний термінологічний апарат сучасної фольклористики розширюється і за рахунок суміжних гуманітарних дисциплін, зокрема когнітивної лінгвістики. До числа її нових об'єктів належать "пророчі сновидіння": "Це такі сновидіння, в яких людині відкриваються події непрогнозованого майбутнього чи дещо таке, що вона безпосередньо не сприймають чи не усвідомлюють" [49, с. 54].

Отже, науковий слововжиток, зокрема український, активно поповнюється за рахунок народної термінології ("віщі сни", "пусті сни", "пророчі сни", "дійсний сон", "справедливий сон", "поганий сон", "добрий сон"); разом із тим набувають термінологічного статусу поняття, що циркулюють не лише у фольклористичній, а й у філософській та лінгвістичній літературі ("снотлумачний нарратив", "сон-нарратив", "сон-символ", "словник-сонник"). Окремі терміни, що належать до фольклористичного наукового контексту, функціонують як синонімічні, взаємозамінні ("міфологічний меморат про сни", "билиця про сни").

ЛІТЕРАТУРА

1. Авилова И. Словарь основных этнографических (этнологических) понятий и терминов: Учебное пособие. – Владивосток : Изд-во Дальневосточного ун-та, 1999. – 160 с.
2. Адрианова-Перетц В. Символика сновидений Фрейда в свете русских загадок // Сборник “Академику Н. Я. Марру – Академия наук СССР”. – Москва-Ленинград, 1935. – С. 497–505.
3. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів : “Літопис”, 1996. – С. 611–612.
4. Анцибор Д. Онірична парадигма у фольклорі // Міфологія і фольклор. – 2012. – № 4. – С. 55–58.
5. Артемідор. Сонник // http://annales.info/ant_lit/artemidor/index.htm
6. Бараг Л. Быличка р., быличка б., билища у. // Восточнославянский фольклор: словарь научной и народной терминологии / редкол. : К. П. Кабашников (отв. ред.) и др. – Минск : Наука і тэхніка, 1993. – С. 26– 27.
7. Білий В. Оповідання українських завмиральників // Етнографічний вісник. – 1930. – Кн. 9. – С. 53–95.
8. Бріцина О. Прозовий фольклор с. Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки). – К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2004. – 584 с.
9. Восточнославянский фольклор : словарь научной и народной терминологии / редкол. : К. П. Кабашников (отв. ред.) и др. – Минск : Наука і тэхніка, 1993. – 478 с.
10. Гура А. Сновидение // Славянские древности. Этнолингвистический словарь. – Москва, 2012. – Т. 5. – С. 90– 91.
11. Гура А. Снотолковательная традиция полесского села Речица // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. (Серия “Традиция, текст, фольклор”). – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 382 с.
12. Гура А. Сонник // Славянские древности. Этнолингвистический словарь. – Москва, 2012. – Т. 5. – С. 122–124.
13. Даль В. Толковый словарь русского языка : современное написание / В. И. Даль. – Москва : Астрель: АСТ, 2008. – 983 с.
14. Дмитренко М. Народний сонник. – К. : Вид. Микола Дмитренко, 2005. – 232 с.
15. Дмитренко М. Символіка сновидінь. Народний сонник. – К. : Редакція часопису “Народознавство”, 1995. – 128 с.
16. Дмитренко М. Український сонник. – К. : Т-во “Знання”, 1991. – 96 с.
17. Добровольская В. Интерпритация образа инородца в русских и еврейских снах (На материалах современной городской традиции) // Сны и видения в славянской и еврейской культурной традиции. Сб. ст. – Москва, 2006. – С. 156-163.
18. Етимологічний словник української мови : У 7 т. / уклад. : Р. В. Болдирев та ін. – К., 2006. – Т. 5 : Р –Т. – 704 с.
19. Живица Е. Русская традиция толкования снов // http://www.zpu-journal.ru/zpu/2005_1/Zhivitsa/23.pdf
20. Запорожец В. Сны и видения как часть ясновидения; Ливанова Н. Сны о полетах; Трушкина Н. Рассказы о снах. И. Веселова Структура рассказов о снах Толстая С. Иномирное пространство сна // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О.Б. Христофорова; отв. ред. С.Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 382 с.
21. Комлев Н. Словарь новых иностранных слов (с переводом, этимологией и толкованием). – Москва : Изд-во МГУ, 1995. – 144 с.
22. Кулиш П. Записки о Южной Руси. – Спб., 1856. – Т. 1. – С. 304–311.
23. Летагрія // Словник української мови : в 11 т. – К., 1973. – Т. 4. – С. 479.
24. Лурье М. Вещие сны и их толкование (На материале современной русской крестьянской традиции) // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 382 с.
25. Матеріали для народнаго снотолкователя // Етнографіческое обозрение. – 1898. – № 1. – С. 133–151.
26. Миллер Г. Сонник // <http://www.sunhome.ru/dreams/21>
27. Милорадович В. Обряды и пѣсни Лубенскаго уѣзда, Полтавской губерніи. Записанные въ 1888–1895 г. // Сборникъ харьковскаго историко-филологическаго общества. – Харьковъ, 1897. – Т. 10. – С. 223.
28. Молдованова Т. Сновидение в культуре хантов // Етнографіческое обозрение. – 2006. – № 6. – С. 38–48.

29. Панченко А. А. Сон и сновидение в традиционных религиозных практиках // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – С. 9–25.
30. Помаранцева Э. Русская устная проза: Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 “Рус. яз. и лит.” / сост. В. Г. Смолицкий. – Москва : Просвещение, 1985. – 272 с.
31. Пьянкова К. Символика пицци в сновидениях (на материале западно- и восточнославянской традиции) // Сны и видения в славянской и еврейской культурной традиции. Сб. ст. – Москва, 2006. – С. 183–197.
32. Разумова И. Ониромантическая символика брака, рождения, смерти в современных устных рассказах // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – С. 290–309.
33. Седакова И. Сны и введения в народно-религиозной культуре староверов на Балканах // Русские старообрядцы. Язык, культура, история. Сб. статей. – Москва, 2008. – С. 162–170.
34. Слітушко О. Глумачний словник чужомовних слів в українській мові. – К.: “Криниця”, 2000. – 512 с.
35. Словарь иностранных слов / 18-е изд., стер. – Москва : Рус. яз., 1989. – 624 с.
36. Словарь иностранных слов: актуальная лексика, толкования, этимология / Н. С. Арапова, Р. С. Кимягарова и др. – Москва : Цитадель, 1999. – 336 с.
37. Сморгунюва О. Предсказания во сне и наяву // Сны и видения в славянской и еврейской культурной традиции. Сб. ст. – Москва, 2006. – С. 74–83.
38. Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 382 с.
39. Сны и видения в славянской и еврейской культурной традиции. Сб. статей. – Москва, 2006. – 224 с.
40. Соколовский С. Сновидческая реальность – бессознательное российской антропологии? // Этнографическое обозрение. – 2006. – № 6. – С. 3–15.
41. Ставицька Я. Маловідомий міжнародний проект початку ХХ століття: співпраця Катерини Грушевської з Лондонським антропологічним інститутом // Міфологія і фольклор. – 2015. – № 1–2. – С. 103–106.
42. Терминологический словарь по культурологии / Учебно-методическое пособие. – Кемерово : Кемеровский государственный университет, 2000. – 104 с.
43. Глумачний словник української мови: близько 7000 слів/ за ред. Д. Г. Гринчишина. – К. : Освіта, 1999 – 302 с.
44. Толстая С. Иномирное пространство сна // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова; отв. ред. С. Ю. Неклюдов. – Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – С. 198–220.
45. Толстой Н. Народные толкования снов и их мифологическая основа // Толстой Н.И. Очерки славянского язычества. – Москва : Индрик, 2003 – 624 с.
46. Уизгелл Ф. Влияние народного снотолкования на сонники // Международная научная конференция по проблемам изучения, сохранения и актуализации народов культуры Русского Севера “Рябинские чтения”95: Сб. докладов. – Петрозаводск, 1997. – С.188–194.
47. Ушаков Д. Большой толковый словарь современного русского языка (онлайн версия) // <http://www.classes.ru/all-russian/>
48. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. – Москва : Прогресс, 1987. – Т. 3 – 832 с.
49. Цветкова А. Образы сновидений и символические формы культуры // Балтийский акцент. – 2013. – № 2. – С. 53–64.
50. Цветкова А. Толкование снов в Ассирийской книге снов // Вестник Балтийского университета им. И. Канта. – 2014. – Вып. VIII. – С. 92–99.
51. Чубинский П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский Край. – Спб., 1872. – Т. 1. – С. 195.
52. Чувьоров О., Шаратов В. Сон-нарратив в религиозно-обрядовой культуре коми старообрядцев-беспоповцев // Сны и видения в славянской и еврейской культурной традиции. Сб. статей. – Москва, 2006 – С. 171–182.
53. Ястребов В. Какъ баба замирала // Киевская старина. – 1894. – Кн. XLVII. – С. 492–493.
54. Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology Edited by Alan Barnard and Jonathan Spencer. – New York : the Taylor & Francis e-Library, 2002. – 1016 s.
55. Jain R. Edgar. Anthropology and the dream // <http://community.dur.oc.uk/i.r.edgar/>.

56. Niebrzegowska S. *Polsky sennik ludovy*. – Lublin, 1996. – 297 с.

57. Raufman R. The dream about Anna Frank's House and the Way it lightens Some Feminine and Archetypical Aspects in Fairy Tales // *Сны и введения в славянской и еврейской народной культурной традиции*. Сб. статей. – Москва, 2006. – Вып. 19. – С. 210-215.

Terminological Field of Dream-interpretative Folklore

Iaryna STAVYTSKA

The article deals with attempts to form the definitions in order to describe oneiric folklore phenomena, which could be a pillar for arrangement of the specific dream-interpretative. Such terms as: 1) oneiric, oneiromantic, dream-interpretative; 2) sleep, dream, vision, goner stories; 3) dream book; 4) "myth-dream"; 5) story about dream, (mythical memorat of dreams = bylytsya); narratives have been pointed out in the article. In her summary, the researcher states that Ukrainian scientific term usage in the field oneiric folklore is being actively supplemented mostly by the folklore terminology. Simultaneously, concepts circulating in philosophic and linguistic areas are also acquiring the status of terms. Individual terms belonging to folklore scientific context, function as synonymic and interchangeable.

Key words: dream, oneiric, story about dreams, dream book, terminological field

Стаття надійшла до редколегії 15.08.2015

Прийнята до друку 19.09.2015

Нові книги

Грица С. *Мелос української народної епіки / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України*. – К., 2015. – 344 с.

Монографію присвячено вивченню мелосу народнопісенної епіки (балад, дум, історичних пісень, пісень-хронік), що здійснено в тісному зв'язку з історичними та територіальними умовами її розвитку, виконавською традицією кобзарів і лірників. У праці зроблено спробу охарактеризувати найважливіші ритмоінтонаційні структури строфічної й астрофічної епіки з урахуванням її типологічних закономірностей, розроблено парадигматичну методичку аналізу пісень і дум, їх трансформацію у зв'язку із просторово-часовим рухом (на рівнях ритміки та мелодики), взаємодії в них традиційного та імпровізаційного начал.

Соболева О. *Весілля кримських татар: традиційні форми та трансформації*. – К., 2015.

У книзі представлено широкий пласт культури кримських татар, який пов'язаний зі шлюбними традиціями та ритуалом весілля. Уперше зібрано та проаналізовано не лише відомі писемні джерела, але й усні свідчення очевидців про особливості розгортання традиційного весілля. Цей ритуал вирізняється з-поміж інших обрядів сімейного циклу особливим наповненням звичаєвими подробицями, фольклором, у ньому представлено широке розмаїття традиційної їжі кримчан. Крім того, весілля кримських татар досі демонструє значне залучення до громадського життя етнічної спільноти.

